

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՑԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ Վ.Վ.Հարությունյան /Ա.Ա.Հ./

Արձանագրություն № 9

«11» ապրիլի 2024թ.

ԷԻԿ/Բ-149, Մարդու իրավունքի հիմունքներ, ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ
Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն`	042101.00.6, Իրավագիտություն /դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/
Կրթական ծրագիր`	042101.01.6, Իրավագիտություն /դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/
Որակավորման աստիճան`	իրավագիտության բակալավր /բակալավր, մագիստրատուրա/
Ամբիոն`	Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման /ամբիոնի լրիվ անվանումը/
Ուսուցման ձևը`	առկա, հեռակա /առկա, հեռակա/
Կուրս/կիսամյակ Դասախոս(ներ)`	հեռակա 1-ին կուրս, 2-րդ կիսամյակ /անուն, ազգանուն/ Էլ. հասցե/ներ

Վանաձոր- 2024թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում	3
2.	Դասընթացի նպատակը և խնդիրները	3
3.	Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները	4
4.	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները
5.	Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների
6.	Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը
7.	Ուսումնական աշխատանքները տեսակները
8.	Դասավանդման մեթոդներ
9.	Ուսումնառության մեթոդները
10.	Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը
11.	Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ
12.	Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ
	12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ
	12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ
	12.3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
	12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
13.	Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում
14.	Գնահատում
	14.1. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում
	14.2. Հարցաշար
	14.3. Գնահատման չափանիշներ
15.	Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹.

«Մարդու իրավունքի հիմունքներ» դասընթացը կարևորվում է իրավագիտության բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է 042101.01.6 կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է.

1. Ուսանողներին զինել գիտելիքներով մարդու և քաղաքացու իրավունքների և պարտականությունների, մարդու սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական և այլ իրավունքների վերաբերյալ.
2. Խորացնել և ընդլայնել ուսանողների ընդհանուր տեսական, իրավագիտական գիտելիքները.
3. Ուսանողներին ծանոթացնել մարդու իրավունքների պաշտպանության բնագավառում ձևավորված պրակտիկայի հետ.

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են.

Ուսանողների մոտ ձևավորել համապատասխան հմտություններ վերլուծելու նոր գիտելիքն ու այն համադրելու արդեն իսկ գոյություն ունեցողի հետ, ուսանողների մոտ ձևավորելու վերլուծական մտածողություն, ձևավորելու քննադատական մտածողություն, ստացած նոր գիտելիքը սինթեզելու կարողություն

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/.

«Մարդու իրավունքի հիմունքներ» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների գիտելիքների և հմտությունների առկայությունը 042101.01.6 «Իրավագիտություն» մասնագիտության բակալավրի կրթական ծրագրում ուսուցանվող մասնագիտական առարկաներից:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)² և /կամ կոմպետենցիաները.

«Մարդու իրավունքի հիմունքներ» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

Գիտելիք

Գիտելիք և իմացություն

1. Հայաստանի և այլ երկրների պետության և իրավունքի պատմության վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

2. Իրավական համակարգի կառուցվածքի և գործառույթների, դրա և՛ քաղաքական ու տնտեսական համակարգերի փոխազդեցության, և՛ մարդու իրավունքների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:
3. Իրավունքի ընկալման հիմնական հայեցակարգերի, իրավաստեղծման, իրավաբանական տեխնիկայի և տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:
4. Իրավական վեճերի լուծման և բանակցությունների վարման սկզբունքների ու տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:
5. Մասնագիտական գործառույթների իրականացման համար անհրաժեշտ հարակից ոլորտների, ինչպես նաև՝ մասնագիտական բարեվարքության (էթիկայի) կանոնների և կոռուպցիային հակազդման վերաբերյալ գիտելիք:

Հմտություն

Գիտելիքի և իմացության կիրառում

- 1) Կարող է կիրառել մասնագիտական գիտելիքներն առավել հաճախ հանդիպող իրավական խնդիրների լուծման համար:
- 2) Կարող է ինքնուրույն կազմել և մշակել իրավական փաստաթղթեր, տալ իրավաբանական եզրակացություններ, տրամադրել իրավաբանական խորհրդատվություն:
- 3) Կարող է բանակցություններ վարել, ներկայացնել ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, պետության և համայնքի իրավունքներն ու օրինական շահերը:
- 4) Կարող է իրավունքի մեկնաբանման կանոնների կիրառմամբ պարզաբանել իրավական նորմերը և պայմանագրերը:
- 5) Կարող է վերհանել իրավական խնդիրը, տարբերակել գործի լուծման համար էական փաստերը, որոշել կիրառելի իրավական նորմը և կիրառել փաստերի նկատմամբ, եզրահանգում անել գործի լուծման վերաբերյալ:

Հաղորդակցման, ՏՀՏ և տվյալների հետ աշխատելու կարողություններ

- 1) Կարող է մասնագիտական և ոչ մասնագիտական հանրությանը ներկայացնել, բացատրել, ինչպես նաև՝ ստանալ իրավագիտության ոլորտին առնչվող տեղեկատվություն, գաղափարներ, փաստարկներ, խնդիրներ և լուծումներ:
- 2) Կարող է իր գործունեության ընթացքում կիրառել ՏՀՏ-ներ և այլ մասնագիտական գործիքներ՝ իրավական խնդիրների լուծումն ապահովելու համար:
- 3) Կարող է հաղորդակցվել առնվազն մեկ մասնագիտական օտար լեզվով:
- 4) Կարող է հավաքել, մշակել և մեկնաբանել իրավական հիմնախնդիրներին վերաբերող քանակական և որակական տվյալներ՝ հիմնավորված դատողություններ անելու համար:
- 5) Կարող է հետևել մասնագիտական բարեվարքության (էթիկայի) կանոններին՝ պատասխանատվությամբ իրականացնելով իր մասնագիտական գործառույթները:

Ընդհանրական իմացական կարողություններ (ներառյալ դատողություններ անելը)

- 1) Կարող է դրսևորել քննական և փաստարկված վերլուծական մոտեցում՝ իրավական խնդիրները բացահայտելու և դրանց լուծման ուղիները մշակելու համար:
- 2) Կարող է մասնագիտական խնդիրները բացահայտելիս և լուծումներ առաջադրելիս ցուցաբերել նախաձեռնողականություն և ստեղծագործական մոտեցում

Կարողունակություն

Ինքնուրույնություն և պատասխանատվություն (ներառյալ սովորելու կարողությունները)

- 1) Ունակ է՝ ինքնուրույն կամ համապատասխան ղեկավարման ներքո ծավալելու լիարժեք մասնագիտական գործունեություն:
- 2) Ունակ է՝ պարբերաբար ուսումնասիրելու օրենսդրությունը և իրավակիրառ պրակտիկան, մասնագիտական գրականությունը և ինտեգրվելու հարափոփոխ բազմամշակութային աշխատանքային միջավայրին:

- 3) Ունակ է՝ ուսումնասիրության և (կամ) աշխատանքի ընթացքում կատարելու առաջադրանքներ, ցուցաբերելու անհրաժեշտ ինքնուրույնություն և ստանձնելու պատասխանատվություն մասնագիտական որոշումներ կայացնելիս:
- 4) Ունակ է՝ աշխատելու թիմում:
- 5) Ունակ է՝ անձնական օրինակով նպաստելու իրավական պետության և քաղաքացիական հասարակության կայացմանը, ազգային և համամարդկային արժեքների տարածմանը:
- 6) Տիրապետում է բավարար գիտելիքների և կարողությունների՝ բարձրագույն կրթության երկրորդ մակարդակում իրավագիտության բնագավառում ուսումը շարունակելու համար:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա)Շնորհանրական կոմպետենցիաներ

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

- ԳԿ1** վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,
- ԳԿ4** մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,
- ԳԿ9** խնդիրների լուծում,
- ԳԿ10** որոշումների ընդունում:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

- ՀԳԿ1** գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,
- ՀԳԿ2** հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,
- ՀԳԿ3** սովորելու ունակություն,
- ՀԳԿ8** ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

Բ)Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)

- ԱԿ2** հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,
- ԱԿ4** ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,
- ԱԿ6** կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,
- ԱԿ11** տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,
- ԱԿ14** տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³.

«Մարդու իրավունքի հիմունքներ» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել իրավագիտական մասնագիտական գործունեության ընթացքում, մագիստրատուրայում, նաև ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և իրավագիտության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)		5 կրեդիտ/150 ժամ

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ	Ժամաքանակ
Դասախոսություն		12
Գործնական աշխատանք		
Սեմինար պարապմունք		8
Լաբորատոր աշխատանք		
Ինքնուրույն աշխատանք		130
Ընդամենը		150
Ստուգման ձևը (ստուգաք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)		քննություն

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴.

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային զրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և

⁴ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:

- **Մեմինար պարապմունքները** խմբային պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է բանավոր շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետները և եզրահանգումները: Մեմինարի ընթացքում ուսանողները քննարկում, պատասխանում են թեման, զեկույցները և ռեֆերատները, որոնք հանձնարարել է դասախոսը:

Մեմինարին պատրաստվելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հիմնական և լրացուցիչ գրականություն տվյալ թեմայով: Գրականության ուսումնասիրությունից և համառոտագրումից հետո պետք է կազմել պլան՝ բանավոր պատասխանի համար, ապա մտածել ելույթի բովանդակության հարցադրումների և պատասխանների մասին:

- **Լաբորատոր աշխատանքները** նպաստում են տեսական նյութի առավել լավ յուրացմանը և ամրապնդմանը: Լաբորատոր աշխատանքները նպատակ ունեն ամրապնդելու ուսումնասիրվող թեմաների տեսական դրույթները, ուսանողներին ուսուցանելու փորձարարական հետազոտությունների մեթոդները, հաղորդելու ինքնուրույն վերլուծության, տվյալների ամփոփման, լաբորատոր սարքավորումների, համակարգիչների, սարքերի, էլեկտրոնային ծրագրերի հետ աշխատելու փորձ և հմտություններ: Լաբորատոր աշխատանքն անցկացման համար ուսանողը պարտավոր է ուսումնասիրել թեմային վերաբերող տեսական նյութը (դասախոսություն, համապատասխան գրականություն) և փորձի, հետազոտության մեթոդալուծիան:

Դասախոսի հսկողությամբ ուսանողը իրականացնում է փորձը, հետազոտությունը, գրանցում է արդյունքները և կատարում (գրանցում) համապատասխան եզրակացություն

- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են՝

- **Ռեֆերատ** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- **Գործարար խաղեր** – պայմանական իրավիճակներում սոցիալ-տնտեսական համակարգերի և մարդկանց մասնագիտական գործունեության կառավարման գործընթացների նմանակեղծային մոդելավորում՝ առաջացող հիմնախնդիրների ուսումնասիրման և լուծման նպատակով:
- **Էսսե** – արձակ ստեղծագործություն՝ քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ խնդրի ազատ վերլուծություն:
- **Կլոր սեղան** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
- **Կոնկրետ իրավիճակների վերլուծություն** – ուսանողների ակտիվ գոր-

⁵ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

ծունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:

- **Նախագծերի մեթոդ** – ուսումնաճանաչողական, ստեղծագործական կամ խաղային համատեղ գործունեության տեսակ է, սովորող-գործընկերների միջև, որոնք ունեն ընդհանուր նպատակ և համաձայնեցված միջոցներ՝ ուղղված որևէ խնդրի լուծման կամ որոշակի արդյունքի ձևակերպման:
- **Հարցի նախապատրաստման մոդել** – կամավորության սկզբունքով ընտրված ուսանողն իր նախընտրած հակիրճ ձևով նախապատրաստում է տվյալ առարկայից քննության կամ ստուգարքի հարցերի իր պատասխանների փաթեթը: Քննությունից (ստուգարքից) 1 շաբաթ առաջ նա հանձնում է փաթեթը դասախոսին, որը ստուգում է այդ նյութերը և որոշում դրանց համապատասխանությունը տվյալ առարկայի բովանդակությանը:
- **Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում** – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:
- **Աշխատանքային տեսք** – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
- **Զեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:
- **Հարցազրույց** – վերահսկողության միջոց, որը կազմակերպվում է որպես հատուկ զրույց դասավանդողի և ուսանողների միջև՝ կապված այնպիսի թեմայի հետ ինչպիսին կարգապահությունն է, և նախատեսված է հստակեցնել ուսանողների գիտելիքների շրջանակը կոնկրետ թեմայի, հարցի վերաբերյալ:

8. **Դասավանդման մեթոդներն են**⁶ հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning), իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն, գործարար խաղեր:

9. **Ուսումնառության մեթոդներն են**⁷ մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

⁶ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁷ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁸.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասավանդում	սեմինար պարամունք	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Թեմա 1.«Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացը. ա. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացի առարկան, հասկացությունը, դրա կապը իրավունքի մյուս ճյուղերի հետ բ. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ»-ը որպես գիտություն գ. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացի աղբյուրները դ. Դասընթացի մեթոդաբանությունը, Մարդու իրավունքների դերը քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական համակարգերի զարգացման գործում	2	2			
2.	Թեմա 2.Մարդու իրավունքների բովանդակությունը. ա. Մարդու իրավունքների հասկացությունը, իրավունքի և ազատության հարաբերակցությունը բ. Մարդու իրավունքների հիմնարար բնույթը գ. Մարդու իրավունքների ծագման պատճառները (տնտեսական և քաղաքական), Մարդու իրավունքների ճանաչումն ու ամրագրումը պետությունների և միջազգային հանրության կողմից					
3.	Թեմա 3.Մարդու իրավունքների երեք սերունդները. ա.անձնական և քաղաքական իրավունքների սերունդ. բ.սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների սերունդ. գ.կոլեկտիվ իրավունքների սերունդ. դ.մարդու իրավունքների ամրագրումը իրավա-քաղաքական մտքի պատմության մեջ (Մարդու իրավունքների արտացոլումը Աստվածաշնչում, Հին Հունաստանում, Հին Հռոմում, միջնադարում, նոր և նորագույն ժամանակաշրջաններում).					
4.	Թեմա 4.Մարդու և քաղաքացու իրավական կարգավիճակը.	2	2			

⁸ Նման է օրացուցային պլանին

	<p>ա.անձի իրավական կարգավիճակի հասկացությունը և դրա վրա ազդող հանգամանքները (քաղաքացիությունը, հիմնական իրավունքները, ազատություններ ու պարտականությունները, գործունակությունը, սոցիալական առանձնահատկությունը).</p> <p>բ. մարդու և քաղաքացու իրավական վիճակի սկզբունքները (իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների համընդհանուր լինելը, հավասարությունը, անօտարելիությունը).</p> <p>գ.սահմանադրական իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների հասկացությունը և բովանդակությունը, Մարդու հիմնական իրավունքների սահմանադրական ամրագրման օբյեկտիվ բնույթը,այն բնորոշ գծերը, որոնց շնորհիվ դրանք տարբերվում են իրավունքնի այլ ճյուղերի նորմերով կարգավորվող իրավունքներից,</p> <p>դ.իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հասկացությունը և հիմքերը, Սահմանափակման ենթակա և ոչ ենթակա իրավունքները</p>					
5.	<p>Թեմա 5.Մարդու իրավունքների և ազատությունների դասակարգումը.</p> <p>ա. մարդու իրավունքների և ազատությունների դասակարգման հիմքերն ու չափանիշները (մարդու իրավունքներ և քաղաքացու իրավունքներ,անհատական և կոլեկտիվ իրավունքներ).</p> <p>բ.մարդու իրավունքների դասակարգումը ըստ բովանդակության (անձնական, քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական)</p>					
6.	<p>Թեմա 6.Անձնական իրավունքներ և ազատություններ.</p> <p>ա.Քաղաքացիների միավորվելու իրավունքը, Քաղաքական կուսակցությունների և հասարակական կազմակերպությունների մեջ միավորվելու և դուրս գալու կամավորության սկզբունքը</p> <p>բ.Ժողովների, հանրահավաքների, երթերի և ցույցերի իրավունքի հասկացությունը, բովանդակությունը և իրականացան կարգը</p> <p>գ.մամուլի և լրատվության ազատությունը.</p> <p>դ.Պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունքի բովանդակությունը և դրսևորման ձևերը (ընտրելու և ընտրվելու իրավունք, պետական քաղաքացիական ծառայության հավասար հնարավորության, արդարադատության իրականացմանը մասնակցելու, պետական մարմիններին դիմելու իրավունք).</p>	2	2			
7.	<p>Թեմա 7.Տնտեսական,սոցիալական և մշակութային իրավունքներ և ազատություններ.</p> <p>ա.տնտեսական,սոցիալական և մշակութային իրավունքների և ազատությունների բովանդակությունը.</p> <p>բ.մասնավոր սեփականության և ժառանգման իրավունքի բովանդակությունը,</p>					

	<p>Մեփականության ձևերն ու պաշտպանությունը, Հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի առանձնահատկությունները.</p> <p>գ.աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի բովանդակությունը և պետության պարտականություններն այդ իրավունքի իրականացման գործում.</p> <p>դ.ընտանիքի, մայրության և մանկության պաշտպանությունը, Այդ խնդրի լուծման վիճակը գյուղաբնակ ընտանիքների հարցում.</p> <p>ե.բնակարանի իրավունքը.</p> <p>զ.սոցիալական ապահովության իրավունքը, Ապահովագրական (տարիքային, արտոնյալ պայմաններով,երկարամյա ծառայության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում,մասնակի) և սոցիալական (ծերության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում) կենսաթոշակների բովանդակությունը.</p> <p>է.առողջության պահպանման և բժշկական օգնության իրավունքը, Պետության կողմից բնակչության առողջության պահպանության կապակցությամբ իրականացվող միջոցառումները տեսակները, բժշկական սպասարկման հիվանդանոցային և արտահիվանդանոցային եղանակները, Այդ ոլորտում անձինվերապահված իրավունքները.</p> <p>ը.կրթության իրավունքը, Միջնակարգ և բարձրագույն կրթության իրավունքի իրականացման առանձնահատկությունները.</p> <p>թ.ստեղծագործության ազատությունը, Հեղինակային իրավունքի բովանդակությունը Մշակութային կյանքին մասնակցելու իրավունքը.</p>					
8.	<p>Թեմա 8.Երեխայի իրավունքները որպես առանձին կատեգորիայի անձանց իրավունքներ.</p> <p>ա.երեխայի իրավունքների հիմնահարցը ժամանակակից աշխարհում.</p> <p>բ. երեխայի իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերը.</p> <p>գ.երեխայի իրավունքների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը</p> <p>դ.երեխայի իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները (ազգային, պատմական, աշխարհագրական,կրոնական,սոցիալ-տնտեսական և այլն).</p>	2	4			
9.	<p>Թեմա 9.Կանանց իրավական կարգավիճակը.</p> <p>ա.կանանց իրավահավասարության հիմնախնդիրը աշխարհում</p> <p>բ.կանանց իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերը.</p> <p>գ.կանանց իրավունքների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը.</p> <p>դ.կանանց իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները.</p>					
10.	<p>Թեմա 10.Փախստականների իրավական վիճակը.</p> <p>ա.փախստականների հիմնահարցն աշխարհում.</p> <p>բ.փախստականների միջազգային-իրավական պաշտպանությունը.</p>					

	<p>գ. փախստականների իրավունքների ներպետական պաշտպանությունը. դ. ՀՀ-ում փախստականների իրավական վիճակի առանձնահատկությունները՝ պայմանավորված նրանց ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքով.</p>				
11.	<p>Թեմա 11. Ազգային փոքրամասնությունների իրավական վիճակը. ա. ազգային փոքրամասնությունների առաջացման հիմքերն ու պատճառները. բ. ազգային փոքրամասնությունների ներպետական իրավական պաշտպանության հիմքերն ու մեխանիզմները. գ. ազգային փոքրամասնությունների միջազգային իրավական պաշտպանության հիմքերն ու մեխանիզմները.</p>	4			
12.	<p>Թեմա 12. Մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային-իրավական փաստաթղթերը. ա. մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ միջազգային-իրավական փաստաթղթերը և դրանց դասակարգումը. բ. մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ գլխավոր փաստաթղթերը. գ. մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը դ. Քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների վերաբերյալ միջազգային դաշնագիրը ե. Սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը զ. Հազարամյակի հռչակագիրը. է. առանձին խումբ անձանց պաշտպանության վերաբերյալ միջազգային կոնվենցիաները. ը. խտրականության դեմ ուղղված կոնվենցիաները.</p>				
13.	<p>Թեմա 13. Մարդու իրավունքների պաշտպանության ներպետական միջոցները. ա. մարդու իրավունքների պաշտպանության երաշխիքների հասկացությունն ու բովանդակությունը. բ. մարդու իրավունքների պաշտպանությունը հանրապետության նախագահի գործունեության բնագավառում. գ. մարդու իրավունքների պաշտպանությունը հանրապետության օրենսդիր իշխանության բնագավառում. դ. Օմբուսմենի՝ մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտը ՀՀ-ում, Նրա նշանակման կարգը, լիազորությունները և գործունեության կարգը ե. մարդու իրավունքների պաշտպանությունը գործադիր իշխանության բնագավառում. զ. մարդու իրավունքների դատական պաշտպանությունը և այն երաշխավորող հանգամանքները (դատարանների իրավական անկախությունը, անկողմնակալությունը, գործի քննության հրապարակայնությունը, արդարությունը). է. իրավունքների և ազատությունների ինքնապաշտպանությունը.</p>				

ը.իրավաբանական օգնություն ստանալու և պաշտպան ունենալու իրավունքները. թ.անմեղության կանխավարկածը. ժ.օրենքի հետադարձ ուժի արգելումը.					
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	12	8			130

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	ՀՀ Սահմանադրություն	
2.	Այվազյան Վ. << մարդու իրավունքների հիմունքներ>>	2002թ.
3.	«Երեխայի իրավունքների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք	1996թ.
	ՀՀ Ընտանեկան օրենսգիրք	
	Երեխայի իրավունքների պաշտպանության մասին 1989թ. կոնվենցիա	
	Գոհար Մատինյան, Լիանա հակոբյան « Ընտանեկան իրավունք»,գիրք 8	2002թ.
	ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգիրք	1998թ.
	ՀՀ Աշխատանքային օրենսգիրք	
	Քաղաքացիության մասին ՀՀ օրենք	1995թ.
	Մարդու և քաղաքացու իրավունքների 1948թ. համընդհանուր հռչակագիր	
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	Քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների մասին 1966թ. կոնվենցիա	
2.	Սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների և ազատությունների մասին 1966թ կոնվենցիա	
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.		
2.		

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1 Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁹
-----	------	-----------------------	-----------	----------------------------

⁹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն⁴

1.	Թեմա 1.«Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացը.	<p>ա. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացի առարկան, հասկացությունը, դրա կապը իրավունքի մյուս ճյուղերի հետ</p> <p>բ. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ»-ը որպես գիտություն</p> <p>գ. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացի աղբյուրները</p> <p>դ. Դասընթացի մեթոդաբանությունը, Մարդու իրավունքների դերը քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական համակարգերի զարգացման գործում</p>	2	
2.	Թեմա 2.Մարդու իրավունքների բովանդակությունը.	<p>ա. Մարդու իրավունքների հասկացությունը, իրավունքի և ազատության հարաբերակցությունը</p> <p>բ. Մարդու իրավունքների հիմնարար բնույթը</p> <p>գ. Մարդու իրավունքների ծագման պատճառները (տնտեսական և քաղաքական), Մարդու իրավունքների ճանաչումն ու ամրագրումը պետությունների և միջազգային հանրության կողմից</p>		
3.	Թեմա 3.Մարդու իրավունքների երեք սերունդները.	<p>ա.անձնական և քաղաքական իրավունքների սերունդ.</p> <p>բ.սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների սերունդ.</p> <p>գ.կոլեկտիվ իրավունքների սերունդ.</p> <p>դ.մարդու իրավունքների ամրագրումը իրավա-քաղաքական մտքի պատմության մեջ (Մարդու իրավունքների արտացոլումը Աստվածաշնչում, Հին Հունաստանում, Հին Հռոմում, միջնադարում, նոր և նորագույն ժամանակաշրջաններում).</p>		
4.	Թեմա 4.Մարդու և քաղաքացու իրավական կարգավիճակը.	<p>ա.անձի իրավական կարգավիճակի հասկացությունը և դրա վրա ազդող հանգամանքները (քաղաքացիությունը, հիմնական իրավունքները, ազատություններ ու պարտականությունները, գործունակությունը, սոցիալական առանձնահատկությունը).</p> <p>բ. մարդու և քաղաքացու իրավական վիճակի սկզբունքները (իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների համընդհանուր լինելը, հավասարությունը, անօտարելիությունը).</p> <p>գ.սահմանադրական իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների հասկացությունը և բովանդակությունը, Մարդու հիմնական իրավունքների</p>	2	

		սահմանադրական ամրագրման օբյեկտիվ բնույթը, այն բնորոշ գծերը, որոնց շնորհիվ դրանք տարբերվում են իրավունքնի այլ ճյուղերի նորմերով կարգավորվող իրավունքներից, դ. իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հասկացությունը և հիմքերը, Սահմանափակման ենթակա և ոչ ենթակա իրավունքները		
5.	Թեմա 5. Մարդու իրավունքների և ազատությունների դասակարգումը.	ա. մարդու իրավունքների և ազատությունների դասակարգման հիմքերն ու չափանիշները (մարդու իրավունքներ և քաղաքացու իրավունքներ, անհատական և կոլեկտիվ իրավունքներ). բ. մարդու իրավունքների դասակարգումը ըստ բովանդակության (անձնական, քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական)		
6.	Թեմա 6. Անձնական իրավունքներ և ազատություններ.	ա. Քաղաքացիների միավորվելու իրավունքը, Քաղաքական կուսակցությունների և հասարակական կազմակերպությունների մեջ միավորվելու և դուրս գալու կամավորության սկզբունքը բ. Ժողովների, հանրահավաքների, երթերի և ցույցերի իրավունքի հասկացությունը, բովանդակությունը և իրականացման կարգը գ. մամուլի և լրատվության ազատությունը. դ. Պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունքի բովանդակությունը և դրսևորման ձևերը (ընտրելու և ընտրվելու իրավունք, պետական քաղաքացիական ծառայության հավասար հնարավորության, արդարադատության իրականացմանը մասնակցելու, պետական մարմիններին դիմելու իրավունք).	2	
7.	Թեմա 7. Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքներ և ազատություններ.	ա. տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների և ազատությունների բովանդակությունը. բ. մասնավոր սեփականության և ժառանգման իրավունքի բովանդակությունը, Սեփականության ձևերն ու պաշտպանությունը, Հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի առանձնահատկությունները. գ. աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի բովանդակությունը և պետության պարտականություններն այդ		

		<p>իրավունքի իրականացման գործում. դ.ընտանիքի, մայրության և մանկության պաշտպանությունը, Այդ խնդրի լուծման վիճակը գյուղաբնակ ընտանիքների հարցում. ե.բնակարանի իրավունքը. զ.սոցիալական ապահովության իրավունքը, Ապահովագրական (տարիքային, արտոնյալ պայմաններով, երկարամյա ծառայության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում, մասնակի) և սոցիալական (ծերության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում) կենսաթոշակների բովանդակությունը. է.առողջության պահպանման և բժշկական օգնության իրավունքը, Պետության կողմից բնակչության առողջության պահպանության կապակցությամբ իրականացվող միջոցառումները տեսակները, բժշկական սպասարկման հիվանդանոցային և արտահիվանդանոցային եղանակները, Այդ ոլորտում անձին վերապահված իրավունքները. ը.կրթության իրավունքը, Միջնակարգ և բարձրագույն կրթության իրավունքի իրականացման առանձնահատկությունները. թ.ստեղծագործության ազատությունը, Հեղինակային իրավունքի բովանդակությունը Մշակութային կյանքին մասնակցելու իրավունքը.</p>		
8.	<p>Թեմա 8. Երեխայի իրավունքները որպես առանձին կատեգորիայի անձանց իրավունքներ.</p>	<p>ա. երեխայի իրավունքների հիմնահարցը ժամանակակից աշխարհում. բ. երեխայի իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերը. գ. երեխայի իրավունքների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը դ. երեխայի իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները (ազգային, պատմական, աշխարհագրական, կրոնական, սոցիալ-տնտեսական և այլն).</p>	4	
9.	<p>Թեմա 9. Կանանց իրավական կարգավիճակը.</p>	<p>ա. կանանց իրավահավասարության հիմնախնդիրը աշխարհում բ. կանանց իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերը.</p>		

		գ.կանանց իրավունքների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը. դ.կանանց իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները.	
10.	Թեմա 10.Փախստականների իրավական վիճակը.	ա.փախստականների հիմնահարցն աշխարհում. բ.փախստականների միջազգային-իրավական պաշտպանությունը. գ.փախստականների իրավունքների ներպետական պաշտպանությունը. դ.ՀՀ-ում փախստականների իրավական վիճակի առանձնահատկությունները՝ պայմանավորված նրանց ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքով.	
11.	Թեմա 11.Ազգային փոքրամասնությունների իրավական վիճակը.	ա.ազգային փոքրամասնությունների առաջացման հիմքերն ու պատճառները. բ.ազգային փոքրամասնությունների ներպետական իրավական պաշտպանության հիմքերն ու մեխանիզմները. գ.ազգային փոքրամասնությունների միջազգային իրավական պաշտպանության հիմքերն ու մեխանիզմները.	
12.	Թեմա 12.Մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային-իրավական փաստաթղթերը.	ա.մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ միջազգային-իրավական փաստաթղթերը և դրանց դասակարգումը. բ.մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ գլխավոր փաստաթղթերը. գ.մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը դ.Քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների վերաբերյալ միջազգային դաշնագիրը ե.Սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը զ.Հազարամյակի հռչակագիրը. է.առանձին խումբ անձանց պաշտպանության վերաբերյալ միջազգային կոնվենցիաները. ը.խտրականության դեմ ուղղված կոնվենցիաները.	
13.	Թեմա 13.Մարդու իրավունքների պաշտպանության ներպետական միջոցները.	ա.մարդու իրավունքների պաշտպանության երաշխիքների հասկացությունն ու բովանդակությունը.	

	<p>բ.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը հանրապետության նախագահի գործունեության բնագավառում.</p> <p>գ.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը հանրապետության օրենսդիր իշխանության բնագավառում.</p> <p>դ.Օմբուցմենի մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտը ՀՀ-ում, Նրա նշանակման կարգը, լիազորությունները և գործունեության կարգը</p> <p>ե.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը գործադիր իշխանության բնագավառում.</p> <p>զ.մարդու իրավունքների դատական պաշտպանությունը և այն երաշխավորող հանգամանքները(դատարանների իրավական անկախությունը, անկողմնակալությունը, գործի քննության հրապարակայնությունը,արդարությունը).</p> <p>է.իրավունքների և ազատությունների ինքնապաշտպանությունը.</p> <p>ը.իրավաբանական օգնություն ստանալու և պաշտպան ունենալու իրավունքները.</p> <p>թ.անմեղության կանխավարկածը.</p> <p>ժ.օրենքի հետադարձ ուժի արգելումը.</p>		
--	---	--	--

12.2 Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹⁰
1.	Թեմա 1.«Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացը.	<p>ա. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացի առարկան, հասկացությունը, դրա կապը իրավունքի մյուս ճյուղերի հետ</p> <p>բ. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ»-ը որպես գիտություն</p> <p>գ. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացի</p>	2		

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		աղբյուրները դ. Դասընթացի մեթոդաբանությունը, Մարդու իրավունքների դերը քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական համակարգերի զարգացման գործում			
2.	Թեմա 2.Մարդու իրավունքների բովանդակությունը.	ա. Մարդու իրավունքների հասկացությունը, իրավունքի և ազատության հարաբերակցությունը բ. Մարդու իրավունքների հիմնարար բնույթը գ.Մարդու իրավունքների ծագման պատճառները (տնտեսական և քաղաքական), Մարդու իրավունքների ճանաչումն ու ամրագրումը պետությունների և միջազգային հանրության կողմից			
3.	Թեմա 3.Մարդու իրավունքների երեք սերունդները.	ա.անձնական և քաղաքական իրավունքների սերունդ. բ.սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների սերունդ. գ.կոլեկտիվ իրավունքների սերունդ. դ.մարդու իրավունքների ամրագրումը իրավա-քաղաքական մտքի պատմության մեջ (Մարդու իրավունքների արտացոլումը Աստվածաշնչում, Հին Հունաստանում, Հին Հռոմում, միջնադարում, նոր և նորագույն ժամանակաշրջաններում).			
4.	Թեմա 4.Մարդու և քաղաքացու իրավական կարգավիճակը.	ա.անձի իրավական կարգավիճակի հասկացությունը և դրա վրա ազդող հանգամանքները (քաղաքացիությունը, հիմնական իրավունքները, ազատություններ ու պարտականությունները, գործունակությունը, սոցիալական առանձնահատկությունը). բ. մարդու և քաղաքացու իրավական վիճակի սկզբունքները (իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների համընդհանուր լինելը, հավասարությունը, անօտարելիությունը). գ.սահմանադրական իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների հասկացությունը և բովանդակությունը, Մարդու հիմնական իրավունքների սահմանադրական ամրագրման օբյեկտիվ բնույթը,այն բնորոշ գծերը, որոնց շնորհիվ դրանք տարբերվում են իրավունքնի այլ ճյուղերի նորմերով կարգավորվող իրավունքներից, դ.իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հասկացությունը և հիմքերը, Սահմանափակման ենթակա և ոչ	2		

		ենթակա իրավունքները			
5.	Թեմա 5.Մարդու իրավունքների և ազատությունների դասակարգումը.	ա. մարդու իրավունքների և ազատությունների դասակարգման հիմքերն ու չափանիշները (մարդու իրավունքներ և քաղաքացու իրավունքներ,անհատական և կոլեկտիվ իրավունքներ). բ.մարդու իրավունքների դասակարգումը ըստ բովանդակության (անձնական, քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական)			
6.	Թեմա 6.Անձնական իրավունքներ և ազատություններ.	ա.Քաղաքացիների միավորվելու իրավունքը, Քաղաքական կուսակցությունների և հասարակական կազմակերպությունների մեջ միավորվելու և դուրս գալու կամավորության սկզբունքը բ.Ժողովների, հանրահավաքների, երթերի և ցույցերի իրավունքի հասկացությունը, բովանդակությունը և իրականացան կարգը գ.մամուլի և լրատվության ազատությունը. դ.Պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունքի բովանդակությունը և դրսևորման ձևերը (ընտրելու և ընտրվելու իրավունք, պետական քաղաքացիական ծառայության հավասար հնարավորության, արդարադատության իրականացմանը մասնակցելու, պետական մարմիններին դիմելու իրավունք).	2		
7.	Թեմա 7.Տնտեսական,սոցիալական մշակութային իրավունքներ և ազատություններ.	ա.տնտեսական,սոցիալական և մշակութային իրավունքների և ազատությունների բովանդակությունը. բ.մասնավոր սեփականության և ժառանգման իրավունքի բովանդակությունը, Սեփականության ձևերն ու պաշտպանությունը, Հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի առանձնահատկությունները. գ.աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի բովանդակությունը և պետության պարտականություններն այդ իրավունքի իրականացման գործում. դ.ընտանիքի, մայրության և մանկության պաշտպանությունը, Այդ խնդրի լուծման վիճակը գյուղաբնակ ընտանիքների հարցում. ե.բնակարանի իրավունքը.			

		<p>գ.սոցիալական ապահովության իրավունքը, Ապահովագրական (տարիքային, արտոնյալ պայմաններով, երկարամյա ծառայության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում, մասնակի) և սոցիալական (ծերության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում) կենսաթոշակների բովանդակությունը.</p> <p>Է. առողջության պահպանման և բժշկական օգնության իրավունքը, Պետության կողմից բնակչության առողջության պահպանության կապակցությամբ իրականացվող միջոցառումները տեսակները, բժշկական սպասարկման հիվանդանոցային և արտահիվանդանոցային եղանակները, Այդ ոլորտում անձին վերապահված իրավունքները.</p> <p>ը. կրթության իրավունքը, Միջնակարգ և բարձրագույն կրթության իրավունքի իրականացման առանձնահատկությունները.</p> <p>թ. ստեղծագործության ազատությունը, Հեղինակային իրավունքի բովանդակությունը Մշակութային կյանքին մասնակցելու իրավունքը.</p>			
8.	Թեմա 8. Երեխայի իրավունքները որպես առանձին կատեգորիայի անձանց իրավունքներ.	<p>ա. երեխայի իրավունքների հիմնահարցը ժամանակակից աշխարհում.</p> <p>բ. երեխայի իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերը.</p> <p>գ. երեխայի իրավունքների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը</p> <p>դ. երեխայի իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները (ազգային, պատմական, աշխարհագրական, կրոնական, սոցիալ-տնտեսական և այլն).</p>	2		
9.	Թեմա 9. Կանանց իրավական կարգավիճակը.	<p>ա. կանանց իրավահավասարության հիմնախնդիրը աշխարհում</p> <p>բ. կանանց իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերը.</p> <p>գ. կանանց իրավունքների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը.</p> <p>դ. կանանց իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները.</p>			
10.	Թեմա 10. Փախստականների իրավական վիճակը.	<p>ա. փախստականների հիմնահարցն աշխարհում.</p> <p>բ. փախստականների միջազգային-իրավական</p>			

			<p>պաշտպանությունը. գ.փախստականների իրավունքների ներպետական պաշտպանությունը. դ.ՀՀ-ում փախստականների իրավական վիճակի առանձնահատկությունները՝ պայմանավորված նրանց ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքով.</p>			
11.	Թեմա փոքրամասնությունների վիճակը.	11.Ազգային իրավական	<p>ա.ազգային փոքրամասնությունների առաջացման հիմքերն ու պատճառները. բ.ազգային փոքրամասնությունների ներպետական իրավական պաշտպանության հիմքերն ու մեխանիզմները. գ.ազգային փոքրամասնությունների միջազգային իրավական պաշտպանության հիմքերն ու մեխանիզմները.</p>	4		
12.	Թեմա պաշտպանության իրավական փաստաթղթերը.	12.Մարդու իրավունքների միջազգային-իրավական փաստաթղթերը.	<p>ա.մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ միջազգային-իրավական փաստաթղթերը և դրանց դասակարգումը. բ.մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ գլխավոր փաստաթղթերը. գ.մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը դ.Քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների վերաբերյալ միջազգային դաշնագիրը ե.Սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը զ.Հազարամյակի հռչակագիրը. է.առանձին խումբ անձանց պաշտպանության վերաբերյալ միջազգային կոնվենցիաները. ը.խտրականության դեմ ուղղված կոնվենցիաները.</p>			
13.	Թեմա պաշտպանության միջոցները.	13.Մարդու իրավունքների ներպետական	<p>ա.մարդու իրավունքների պաշտպանության երաշխիքների հասկացությունն ու բովանդակությունը. բ.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը հանրապետության նախագահի գործունեության բնագավառում. գ.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը հանրապետության օրենսդիր իշխանության բնագավառում. դ.Օմբուցմենի մարդու իրավունքների պաշտպանի</p>			

	<p>ինստիտուտը ՀՀ-ում, Նրա նշանակման կարգը, լիազորությունները և գործունեության կարգը</p> <p>Է.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը գործադիր իշխանության բնագավառում.</p> <p>գ.մարդու իրավունքների դատական պաշտպանությունը և այն երաշխավորող հանգամանքները(դատարանների իրավական անկախությունը, անկողմնակալությունը, գործի քննության հրապարակայնությունը,արդարությունը).</p> <p>Է.իրավունքների և ազատությունների ինքնապաշտպանությունը.</p> <p>ը.իրավաբանական օգնություն ստանալու և պաշտպան ունենալու իրավունքները.</p> <p>թ.անմեղության կանխավարկածը.</p> <p>ժ.օրենքի հետադարձ ուժի արգելումը.</p>			
--	--	--	--	--

12.3 Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹¹
1.					

12.4 Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը ¹²	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹³

¹¹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

¹² Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը

¹³ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

1.						
----	--	--	--	--	--	--

13 Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹⁴

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Մարքեր, սարքավորումներ	
Համակարգչային ծրագրեր	
Այլ	

¹⁴ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

14 Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹⁵:

14.1 Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- Գործնական, սեմինար և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում ուսանողի ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը 40 միավոր:
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (առկա ուսուցման համակարգում՝ ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ առավելագույնը գումարային 40 միավոր, հեռակա ուսուցման համակարգում քննություն և ստուգարք՝ առավելագույնը 40 միավոր):
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2 Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է քննությունով:

14.3 Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Մարդու իրավունքների հասկացությունը
2. Իրավական պետության հասկացությունը
3. Ժողովրդավարությունը
4. Ազատությունների հասկացությունը
5. Արդարությունը
6. Պետության պարտավորությունների շրջանակը մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում

¹⁵«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.),

7. Պոզիտիվ և նեգատիվ պարտավորություններ
8. Իրավունքների և ազատությունների դասակարգումը: Դասակարգման հիմքերը և չափանիշները
9. Նյութական և դատավարական իրավունքներ
10. Մարդու իրավունքների երեք սերունդները
11. Մարդու արժանապատվությունը որպես իրավունքի աղբյուր
12. Մարդու պարտավորությունը պետության նկատմամբ
13. Սահմանադրությունը և մարդու իրավունքները
14. Մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթեր, որոնց միացել է Հայաստանը
15. Օրենքի առջև հավասարությունը
16. Խտրականության արգելքը
17. Իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հիմքերը
18. Սահմանափակման ենթակա իրավունքները և սահմանների որոշումը
19. Բացարձակ իրավունք
20. Համաչափության և իրավական որոշակիության սկզբունքները
21. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների անմիջական գործողության սկզբունքը
22. Կյանքի իրավունքի դրսևորումները
23. Կյանքի իրավունքի պաշտպանությունը պետության իրավագործության ներքո
24. Կյանքի իրավունքի պաշտպանությունը պետության անմիջական իրավագործությունից դուրս
25. Կյանքի իրավունքի նյութական ասպեկտը
26. Կյանքի իրավունքի դատավարական ասպեկտը
27. Մահապատժի արգելքը
28. Իրավաչափ միջամտություն կյանքի իրավունքին
29. Խոշտանգման, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի արգելքը
30. «Խոշտանգում» և «անմարդկային վերաբերմունք» հասկացությունները
31. Խոշտանգումից զերծ մնալու իրավունքի պոզիտիվ պարտականությունները
32. Խոշտանգումը արգելող միջազգային փաստաթղթերը
33. Ազատության և անձի անձեռնմխելիության իրավունք
34. Ազատության իրավունքի սահմանափակման հիմքերը
35. Կալանքի հիմքերը և պայմանները
36. Խափանման այլ միջոցներ
37. Անձնական կյանքի իրավունք
38. Ընտանեկան իրավունք
39. Անձնական կյանքին իրավաչափ միջամտության պայմանները
40. Բնակարանի հասկացությունը ըստ կոնվենցիայի և Սահմանադրության
41. Նամակագրության հասկացությունը ըստ կոնվենցիայի
42. Արդար դատաքնության իրավունք
43. Արդար դատաքնության իրավունքի կոնվենցիոն երաշխիքները
44. Արդար դատաքնության իրավունքի քրեաիրավական ասպեկտը
45. Արդար դատաքնության իրավունքի քաղաքացիաիրավական ասպեկտը
46. Դատարանի մատչելիությունը և դատարան դիմելու իրավունքը
47. Դատարանի անկախությունը
48. Ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունքը
49. Անմեղության կանխավարկած
50. Մրցակցության սկզբունքը և «զենքերի» հավասարությունը

14.4 Գնահատման չափանիշները¹⁶.

- Տեսական գիտելիքները:
- Սեմինար պարապմունքները՝ 4 ստուգում:
- Ինքնուրույն աշխատանքը՝ 1 ստուգում:

¹⁶ Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն`	042101.00.6, իրավագիտություն <small>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</small>
Կրթական ծրագիր`	042101.01.6, իրավագիտություն <small>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</small>
Որակավորման աստիճան`	իրավագիտության բակալավր <small>/բակալավր, մագիստրատուրա/</small>

Հեռակա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	ԷԻԿ/Բ-149-Մարդու իրավունքի հիմունքներ			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	5 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	1-ին տարի, 2-րդ կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	20	Դասախոսություն	12
			Սեմինար	8
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	
	Ինքնուրույն	130		
Ընդամենը	150			
Ստուգման ձևը	քննություն			
Դասընթացի նպատակը	<p>Դասընթացի նպատակն է</p> <p>1.Ուսանողներին զինել գիտելիքներով մարդու և քաղաքացու իրավունքների և պարտականությունների,մարդու սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական և այլ իրավունքների վերաբերյալ.</p> <p>2.Խորացնել և ընդլայնել ուսանողների ընդհանուր տեսական,իրավագիտական գիտելիքները.</p> <p>3.Ուսանողներին ծանոթացնել մարդու իրավունքների պաշտպանության բնագավառում ձևավորված պրակտիկայի հետ.</p>			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <p>Գիտելիք <i>Գիտելիք և իմացություն</i></p> <p>1. Հայաստանի և այլ երկրների պետության և իրավունքի պատմության վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:</p> <p>2. Իրավական համակարգի կառուցվածքի և գործառույթների, դրա և՛ քաղաքական ու տնտեսական համակարգերի փոխազդեցության, և՛ մարդու իրավունքների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:</p> <p>3. Իրավունքի ընկալման հիմնական հայեցակարգերի, իրավաստեղծման, իրավաբանական տեխնիկայի և տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:</p> <p>4. Իրավական վեճերի լուծման և բանակցությունների վարման սկզբունքների ու տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:</p> <p>5. Մասնագիտական գործառույթների իրականացման համար անհրաժեշտ հարակից ոլորտների, ինչպես նաև՝ մասնագիտական բարեվարքության (էթիկայի) կանոնների և կոռուպցիային հակազդման վերաբերյալ գիտելիք:</p> <p>Հմտություն <i>Գիտելիքի և իմացության կիրառում</i></p> <p>1. Կարող է կիրառել մասնագիտական գիտելիքներն առավել հաճախ հանդիպող իրավական խնդիրների լուծման համար:</p> <p>2. Կարող է ինքնուրույն կազմել և մշակել իրավական փաստաթղթեր,</p>			

տալ իրավաբանական եզրակացություններ, տրամադրել իրավաբանական խորհրդատվություն:

3. Կարող է բանակցություններ վարել, ներկայացնել ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, պետության և համայնքի իրավունքներն ու օրինական շահերը:

4. Կարող է իրավունքի մեկնաբանման կանոնների կիրառմամբ պարզաբանել իրավական նորմերը և պայմանագրերը:

5. Կարող է վերհանել իրավական խնդիրը, տարբերակել գործի լուծման համար էական փաստերը, որոշել կիրառելի իրավական նորմը և կիրառել փաստերի նկատմամբ, եզրահանգում անել գործի լուծման վերաբերյալ:

Հաղորդակցման, ՏՀՏ և տվյալների հետ աշխատելու կարողություններ

1. Կարող է մասնագիտական և ոչ մասնագիտական հանրությանը ներկայացնել, բացատրել, ինչպես նաև՝ ստանալ իրավագիտության ոլորտին առնչվող տեղեկատվություն, գաղափարներ, փաստարկներ, խնդիրներ և լուծումներ:

2. Կարող է իր գործունեության ընթացքում կիրառել ՏՀՏ-ներ և այլ մասնագիտական գործիքներ՝ իրավական խնդիրների լուծումն ապահովելու համար:

3. Կարող է հաղորդակցվել առնվազն մեկ մասնագիտական օտար լեզվով:

4. Կարող է հավաքել, մշակել և մեկնաբանել իրավական հիմնախնդիրներին վերաբերող քանակական և որակական տվյալներ՝ հիմնավորված դատողություններ անելու համար:

5. Կարող է հետևել մասնագիտական բարեվարքության (էթիկայի) կանոններին՝ պատասխանատվությամբ իրականացնելով իր մասնագիտական գործառույթները:

Ընդհանրական իմացական կարողություններ (ներառյալ դատողություններ անելը)

1. Կարող է դրսևորել քննական և փաստարկված վերլուծական մոտեցում՝ իրավական խնդիրները բացահայտելու և դրանց լուծման ուղիները մշակելու համար:

2. Կարող է մասնագիտական խնդիրները բացահայտելիս և լուծումներ առաջադրելիս ցուցաբերել նախաձեռնողականություն և ստեղծագործական մոտեցում

Կարողունակություն

Ինքնուրույնություն և պատասխանատվություն (ներառյալ սովորելու կարողությունները)

1. Ունակ է՝ ինքնուրույն կամ համապատասխան ղեկավարման ներքո ծավալելու լիարժեք մասնագիտական գործունեություն:

2. Ունակ է՝ պարբերաբար ուսումնասիրելու օրենսդրությունը և իրավակիրառ պրակտիկան, մասնագիտական գրականությունը և ինտեգրվելու հարափոփոխ բազմամշակութային աշխատանքային միջավայրին:

3. Ունակ է՝ ուսումնառության և (կամ) աշխատանքի ընթացքում կատարելու առաջադրանքներ, ցուցաբերելու անհրաժեշտ ինքնուրույնություն և ստանձնելու պատասխանատվություն մասնագիտական որոշումներ կայացնելիս:

4. Ունակ է՝ աշխատելու թիմում:

	<p>5. Ունակ է՝ անձնական օրինակով նպաստելու իրավական պետության և քաղաքացիական հասարակության կայացմանը, ազգային և համամարդկային արժեքների տարածմանը:</p> <p>6. Տիրապետում է բավարար գիտելիքների և կարողությունների՝ բարձրագույն կրթության երկրորդ մակարդակում իրավագիտության բնագավառում ուսումը շարունակելու համար:</p>
<p>Դասընթացի բովանդակությունը</p>	<p>Թեմա 1.«Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացը. ա. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացի առարկան, հասկացությունը, դրա կապը իրավունքի մյուս ճյուղերի հետ բ. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ»-ը որպես գիտություն գ. «Մարդու իրավունքների հիմունքներ» դասընթացի աղբյուրները դ. Դասընթացի մեթոդաբանությունը, Մարդու իրավունքների դերը քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական համակարգերի զարգացման գործում</p> <p>Թեմա 2.Մարդու իրավունքների բովանդակությունը. ա. Մարդու իրավունքների հասկացությունը, իրավունքի և ազատության հարաբերակցությունը բ. Մարդու իրավունքների հիմնարար բնույթը գ.Մարդու իրավունքների ծագման պատճառները (տնտեսական և քաղաքական), Մարդու իրավունքների ճանաչումն ու ամրագրումը պետությունների և միջազգային հանրության կողմից</p> <p>Թեմա 3.Մարդու իրավունքների երեք սերունդները. ա.անձնական և քաղաքական իրավունքների սերունդ. բ.սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների սերունդ. գ.կոլեկտիվ իրավունքների սերունդ. դ.մարդու իրավունքների ամրագրումը իրավա-քաղաքական մտքի պատմության մեջ (Մարդու իրավունքների արտացոլումը Աստվածաշնչում, Հին Հունաստանում, Հին Հռոմում, միջնադարում, նոր և նորագույն ժամանակաշրջաններում).</p> <p>Թեմա 4.Մարդու և քաղաքացու իրավական կարգավիճակը. ա.անձի իրավական կարգավիճակի հասկացությունը և դրա վրա ազդող հանգամանքները (քաղաքացիությունը, հիմնական իրավունքները, ազատություններ ու պարտականությունները, գործունակությունը, սոցիալական առանձնահատկությունը). բ. մարդու և քաղաքացու իրավական վիճակի սկզբունքները (իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների համընդհանուր լինելը, հավասարությունը, անօտարելիությունը). գ.սահմանադրական իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների հասկացությունը և բովանդակությունը, Մարդու հիմնական իրավունքների սահմանադրական ամրագրման օբյեկտիվ բնույթը,այն բնորոշ գծերը, որոնց շնորհիվ դրանք տարբերվում են իրավունքնի այլ ճյուղերի նորմերով կարգավորվող իրավունքներից, դ.իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հասկացությունը և հիմքերը, Սահմանափակման ենթակա և ոչ ենթակա իրավունքները</p>

Թեմա 5.Մարդու իրավունքների և ազատությունների դասակարգումը.

ա. մարդու իրավունքների և ազատությունների դասակարգման հիմքերն ու չափանիշները (մարդու իրավունքներ և քաղաքացու իրավունքներ,անհատական և կոլեկտիվ իրավունքներ).

բ.մարդու իրավունքների դասակարգումը ըստ բովանդակության (անձնական, քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական)

Թեմա 6.Անձնական իրավունքներ և ազատություններ.

ա.Քաղաքացիների միավորվելու իրավունքը, Քաղաքական կուսակցությունների և հասարակական կազմակերպությունների մեջ միավորվելու և դուրս գալու կամավորության սկզբունքը

բ.ժողովների, հանրահավաքների, երթերի և ցույցերի իրավունքի հասկացությունը, բովանդակությունը և իրականացան կարգը

գ.մամուլի և լրատվության ազատությունը.

դ.Պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունքի բովանդակությունը և դրսևորման ձևերը (ընտրելու և ընտրվելու իրավունք, պետական քաղաքացիական ծառայության հավասար հնարավորության, արդարադատության իրականացմանը մասնակցելու, պետական մարմիններին դիմելու իրավունք).

Թեմա 7.Տնտեսական,սոցիալական և մշակութային իրավունքներ և ազատություններ.

ա.տնտեսական,սոցիալական և մշակութային իրավունքների և ազատությունների բովանդակությունը.

բ.մասնավոր սեփականության և ժառանգման իրավունքի բովանդակությունը, Սեփականության ձևերն ու պաշտպանությունը, Հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի առանձնահատկությունները.

գ.աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի բովանդակությունը և պետության պարտականություններն այդ իրավունքի իրականացման գործում.

դ.ընտանիքի, մայրության և մանկության պաշտպանությունը, Այդ խնդրի լուծման վիճակը գյուղաբնակ ընտանիքների հարցում.

ե.բնակարանի իրավունքը.

զ.սոցիալական ապահովության իրավունքը, Ապահովագրական (տարիքային, արտոնյալ պայմաններով,երկարամյա ծառայության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում,մասնակի) և սոցիալական (ծերության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում) կենսաթոշակների բովանդակությունը.

է.առողջության պահպանման և բժշկական օգնության իրավունքը, Պետության կողմից բնակչության առողջության պահպանության կապակցությամբ իրականացվող միջոցառումներու տեսակները, բժշկական սպասարկման հիվանդանոցային և արտահիվանդանոցային եղանակները, Այդ ոլորտում անձինվերապահված իրավունքները.

ը.կրթության իրավունքը, Միջնակարգ և բարձրագույն կրթության իրավունքի իրականացման առանձնահատկությունները.

թ.ստեղծագործության ազատությունը, Հեղինակային իրավունքի բովանդակությունը Մշակութային կյանքին մասնակցելու

իրավունքը.

Թեմա 8.Երեխայի իրավունքները որպես առանձին կատեգորիայի անձանց իրավունքներ.

ա.երեխայի իրավունքների հիմնահարցը ժամանակակից աշխարհում.

բ. երեխայի իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերը.

գ.երեխայի իրավունքների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը

դ.երեխայի իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները (ազգային, պատմական, աշխարհագրական,կրոնական,սոցիալ-տնտեսական և այլն).

Թեմա 9.Կանանց իրավական կարգավիճակը.

ա.կանանց իրավահավասարության հիմնախնդիրը աշխարհում

բ.կանանց իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերը.

գ.կանանց իրավունքների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը.

դ.կանանց իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները.

Թեմա 10.Փախստականների իրավական վիճակը.

ա.փախստականների հիմնահարցն աշխարհում.

բ.փախստականների միջազգային-իրավական պաշտպանությունը.

գ.փախստականների իրավունքների ներպետական պաշտպանությունը.

դ.ՀՀ-ում փախստականների իրավական վիճակի առանձնահատկությունները՝ պայմանավորված նրանց ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքով.

Թեմա 11.Ազգային փոքրամասնությունների իրավական վիճակը.

ա.ազգային փոքրամասնությունների առաջացման հիմքերն ու պատճառները.

բ.ազգային փոքրամասնությունների ներպետական իրավական պաշտպանության հիմքերն ու մեխանիզմները.

գ.ազգային փոքրամասնությունների միջազգային իրավական պաշտպանության հիմքերն ու մեխանիզմները.

Թեմա 12.Մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային-իրավական փաստաթղթերը.

ա.մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ միջազգային-իրավական փաստաթղթերը և դրանց դասակարգումը.

բ.մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ գլխավոր փաստաթղթերը.

գ.մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը

դ.Քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների վերաբերյալ միջազգային դաշնագիրը

ե.Սոցիալ-տնտեսական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը

զ.Հազարամյակի հռչակագիրը.

է.առանձին խումբ անձանց պաշտպանության վերաբերյալ

	<p>միջազգային կոնվենցիաները. ը.խտրականության դեմ ուղղված կոնվենցիաները.</p> <p>Թեմա 13.Մարդու իրավունքների պաշտպանության ներպետական միջոցները. ա.մարդու իրավունքների պաշտպանության երաշխիքների հասկացությունն ու բովանդակությունը. բ.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը հանրապետության նախագահի գործունեության բնագավառում. գ.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը հանրապետության օրենսդիր իշխանության բնագավառում. դ.Օմբուցմենի մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտը ՀՀ-ում, Նրա նշանակման կարգը, լիազորությունները և գործունեության կարգը ե.մարդու իրավունքների պաշտպանությունը գործադիր իշխանության բնագավառում. զ.մարդու իրավունքների դատական պաշտպանությունը և այն երաշխավորող հանգամանքները(դատարանների իրավական անկախությունը, անկողմնակալությունը, գործի քննության հրապարակայնությունը,արդարությունը). է.իրավունքների և ազատությունների ինքնապաշտպանությունը. ը.իրավաբանական օգնություն ստանալու և պաշտպան ունենալու իրավունքները. թ.անմեղության կանխավարկածը. ժ.օրենքի հետադարձ ուժի արգելումը.</p>
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<p>Գնահատումն իրականացվում է «ՎՊՀ ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ»-ին համապատասխան:</p>
<p>Գրականություն</p>	<p>Պարտադիր- 1.ՀՀ Սահմանադրություն 2. Այվազյան Վ. << մարդու իրավունքների հիմունքներ>>2002թ. 3.« Երեխայի իրավունքների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք,1996թ. 4. ՀՀ Ընտանեկան օրենսգիրք. 5. Երեխայի իրավունքների պաշտպանության մասին 1989թ. կոնվենցիա 6.Գոհար Մատինյան, Լիանա հակոբյան « Ընտանեկան իրավունք»,գիրք 8 ,2002թ. 7.ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգիրք, 1998թ. 8.ՀՀ Աշխատանքային օրենսգիրք 9. Քաղաքացիության մասին ՀՀ օրենք. 1995թ. 10. Մարդու և քաղաքացու իրավունքների 1948թ. համընդհանուր հռչակագիր Լրացուցիչ- 1.Քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների մասին 1966թ. կոնվենցիա 2.Սոցիալ-տնտեսալամ և մշակութային իրավունքների և ազատությունների մասին 1966թ կոնվենցիա</p>